

המצפה

עתון שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים.

יוצא לאור בכל ערב שבת

מחיר החתימה על המצפה עם ההוספה הספרותית החדשית רמת המצפה:

באוסטריה-אונגריה:
לשנה . . . . . 7 כתרין
לחצי שנה 3 50
רבע 1.75

באשכנז:
לשנה . . . . . 8 כתרין
ביתר הארצות:
לשנה 9 כתרין — 9.50 פראנק.

על המצפה כלי ההוספה הספרותית אין להתום.
אין הנחה מהמחיר.

מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים לפי גדל השטח

ברכת מו"ט חצי כתר. בראש גליון שנ כתרים.

גליון בודד 12 חר.

המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא רק שם מקומו החדש, כי גם שם מקומו הקודם.

קאנטא של פאסטשעק נומר 76.918 הארסה לבית המירכת ולאדמיניסטריה „HAMICPE“

ul. Sw. Sebastjana 32. Kraków. (בחיץ לארץ להוסיף: Oesterreich)

Kraków, 18 Września 1908.

גליון 15

קראקא, כ"ב אלול פ' נצבים הרס"ח

תורה גלויה.

עהה בנמרי את נכחכי-הוראתי של מר ש. וואלקובסקי ובראותי כי השנתי מה שלא היה אפשר לחכות מראש, אביע לו בזה הודתי והכרתי רבי גדולות היוצאות מרגשי לב ונפש. תלמידו המכרכו בכוח"ט פנחס וואגשאל — בייטש

ריזל שיינבאך
מאורשים בחודש אלול תרס"ח
איסטריק יאכרוב.

פרזיולוגיה ריקה.

רוב האנשים כשהם יוצאים על כמת הנואמים או הספרות, לעשות תעמולה בעד דעה בלתי נכונה וכשהם בעצמם מרגישים, שאין בסיס תחת רגלם, שהעובדות הממשיות משפחות על פניהם והמציאות החיה עומדת ומכחישה אותם על כל צעד ושעל — אותם האנשים פונים בשעת רחק זו אל הפרזיולוגיה הריקה והדמגוגית. הם אינם מביאים עובדות, אינם מכנים שמות, אינם מזכירים פרטים ואינם נוגעים בדברים קימים וריאליים, אלא מדברים בדרך כלל וסתם, קוראים לעזרה מלים מצלצלות הסרות תכן, משתמשים במכשאים, שהורם המדמה מכסה על ריקנותם הנמורה, ובכדי להעמיד פנים של רצינות אמיתית, הנם מוסיפים איזו דמעות, מרבים לפטפט על יסורים פנימיים ומציגים את עצמם בתור קדושים ומענים.

בפרזיולוגיה ריקה כזו, שאין בה אף קורטוב של תכן ושהמציאות מטפחת על פניה, השתמש

פיליטון.

מתחרים.

בבית האכסניה של ר' אלטר שור כמ', עיר קטנה בגליציה, יושב לו לכדו מר יוליוס לוונתל, סוכן-נוסע בא-כח הפירמא ר' בכרין, לכדו ואוכל פת שחריה. „מר שור, הבא עור סוכן-נוסע אמש הלום?“ שואל מר לוונתל.

„כן מר לוונתל, עם הססע האחרון בא אחד.“ „מי הוא ומאין בא?“

„לצערי אינני מכירו, בפעם הראשונה הוא פה. אבל עוד מעט ויבא, כבר הוסיף לו ארוחת הבקר.“ עודם מדברים והדלת נפתחה והאדון, שזה עתה דברו על-אדותיו, נכנס. לוונתל השתומם, אבל מיד קם כנמוס והושיט ידו לארח בחן ובכבוד. הארח היה מתחרה שלו. גם הוא נסע במוהו, לבקש קונים על גלומי צמר מפירמא אחרת בכרין. „שמח אני מר רוזנהוני לראותך.“

ריסתיקה המודרנית היא שושנה, שמגדלים אותה באופן מלאכותי בתוך בית גדול.

מלים, מלים, מלים! כל מאמר — פרזה, כל מכטא — אבסורד וכל מלה — אי הבנה. בטון של גור-דין גבוה הריהו מהליט, מודיע וחותר. מחליט — מבלי שים לב, שהנחותיו אינן הנחות, ויחר אתן נופלים כל בניניו.

הלשון שהיא מדברת ברחוב אינה לעולם שפת הספרות. הרחוב חי את חיי החמרים והנפשיים, רועש וסואן, סובל ונדכא, צוחק ושמה בשפתו. התמונה עוברת לפני עיני האמן, הוא מקבלה ובורא אחר כך יצירה, שהיא התיבת נפשו היא, ולא נפש הרחוב. הרחוב הנהו דק המצע, שעליו הוא מציר, אבל הציר בעצמו הוא חלק מנפשו, מנשמתו הוא, הזעזועים הם זעזועיו והרשמים רשמי, שנוצרו לא באותו הרגע, שהאמן הוא אחר מאתנו, בשר ודם פשוט, אלא בשעה שרוח הקדש היתה שרויה עליו, בשעה שרשט היצירה אהוה ורוח החוץ או רוח השכרון היה נסוך עליו וכאש עצורה התפרץ והכריח ליצר. רק פוטוגרף כספקטור או סופר כשלוש עליכם כותבים בשפת הרחוב, אבל אמנים אמתיים כותבים דק בשפתם הם. ככה נוהג בכל הספרות וכך הדין גם אצלנו.

ולהרגיש הרגשות עמקות יכולים לא באותה הלשון דוקא, עדברו בה עפ"י מקרה בימי הילדות, בשעה שהתפתחה היתה מנבלה והתרגשות שטחיות, אלא באותה לשון שבה חיו חיים רוחניים. אין ספק, שאותה השפה המדברת מתרשמת במקצת, אבל כמות כאין נגד ההתרשמות הזקה של השפה שפתחה את המוח והעמיקה את ההרגשה, השפה שעוררה בפעם הראשונה ובפתאומיות הברק רגשות חדשים, השפה שבה התגלמו ההרגשות וכאי לירי

„לכבוד בית מסחרי ולכבודי אקבל את ההתערובה. עשרה כתרים אני נוהן לך אם תמכור לי אף חוט אחד.“ „ואם לא אעשה עסק עלי לשלם לך עשרה כתרים.“

רוזנהוניג ישב לאכול וצוה את בעל הבית להזמין לו סבל, לשאת את הכהו. „אחרי הצו שעה, צוה את הסבל, תביא את התכה אל חניתו של רייכער.“ „ואני, קרא לוונתל, אשאר פה עד הצהריים, למען אקח לי את עשרת הכתרים.“

אחרי שלש שעות שב רוזנהוניג בפנים צוהלים והראה ללוונתל את ספר הקומיסיון, כי השיג פקודה על שמונה מאות וחמשים כתר. לוונתל שלם לו עשרה כתרים, כמו שהתחייב ואמר בכבושה: „הגירה לי למצער בעד כספי באיזה תחבלה עשית זאת. אני מחויק את עצמי כנוסע בעל נסיון וחרוץ, גם כח הפתוי עומד לי ומדוע לא הצלחתי אני?“

„שמע ואחייך כינה, ענה רוזנהוניג בנאוה. זה רייכער האיש הוא חסיד גדול, ובוה לכדתו כפח. הנוסע צריך לדעת את אנשיו. כאשר נכנסתי אליו

לצערנו הגדול גם מר מתתיהו מיוזש. מדבד הוא על-אדות הבלטריסתיקה העברית ככלל, אינו קודא בשם את הסופרים ואת הספרים, אינו מוכיח את אמיתות דבריו כיתוך פקטים, אינו מתח את הנחרתיו, שאצלו הן הנחות ושכאמת הן השערות מחוסרות יסוד, והולך ובונה אחר כך על יסוד הנחותיו אלו ארמנות קלפים, הנפודים לכל עבר בנושכ בהם רוח ההניון הבריא, ולכלי תת להקורא מקים לבקר את דבריו, הריהו מחוקם במלים מפוצצות, הצריכות לפעול על הפטרויטיות, על הסרת המסוה ועל הטא שהיטאים ללאום, ועוד מהני מילי מעליותא, הפועלים אולי על ילירי עורה, המקדישים את המלה הנדפסת — ושהם נראים ככל זיופם ונחוסם לקוראים הסתיהמים לקריאה ביחס של בקרת.

מר מיוזש אומר, שהשפה העברית יכולה לשמש רק בתור לשון של ספרים, שכבר הדל לדפוק בה רוח החיים ושאינה יכולה לשמש בתור שפת הבלטריסתיקה. „עוד מעט ייעפו בנסיונות הבלטריסתיים. סוף כל סוף יכדו, יתפכחו מן הרמנטיקה ויראו שלשון, שאינה מצלצלת ברחוב אינה די אלסתית, כדי שתראה לנו את כבואת הרחוב, היא אינה די יפה ודיקנית עד שתוכל למסור לנו את ההרגשות הסוערות והסואנות בלב, היא מוצקה ויבשה יותר מדי ואינה יכולה לרשם כמכחול האמן את הזעזועים הצנועים והתוים הדקים שבחיים הנפשיים.“ „ספורים עבריים מוצלחים, שישנם במספר מעט מאד, הנם כלקוחים מתוך השפה הזירנונית. להרגיש הרגשות עמקות וחוקות אפשר רק באותה הלשון, שבה דברו בימי הילדות, שגדלו בתוך רוחה, שהרגישו את דויה הנפשיים הטמירים, חיו אתם והתגעגעו עליהם.“ „והבלט-

„גם אני מציר, מר לוונתל.“ „מה זה באה הלום? דמית, כי הפירמא שלך אינה עושה עסקים לעולם עם גליציה.“ „אבל פעם ביוצא מן הכלל שלחתי הפירמא, לגלות פה הרשות.“

„כן גם אצלנו; גם הפירמא שלי רוצה הפעם לכבוש את הארץ הזאת.“ „אם כן בוראי כבר הקרמת לכשוך אידך את הקונים.“

„לא, אין מה לעשות בקן העווב הזה.“ „מה? אין פה מה לעשות? הלא יש פה בית המסחר הגדול של א. רייכער?“

„נסיחיה פה, אבל לא השנתי שום פקודה. רייכער הוא מחויק בנושנות ולא יסור לעולם ממנהגו, לקנות סחורותיו בוויין. שלש שעות בליתי אתמול אצלו לריק ואין להסירו מדרכו.“

„ענה אנסה גם אני את הצלחתי אצלוי.“ „כן תעשה, ענה לוונתל בלעג, אבל לפתוח את חבילותיך אינך צריך.“ „נהערב נא, כי אינו אצלו פקודה גדולה.“

והשמה בין אוסטריו-אונגארן ורוסיה. ולזה עזר גם הסכסוך ההדדני בין המשכים והאשכנזים בביהם. המשכים נושאים עיניהם לדודיהם הרוסים ואל בעלי בריתם הצרפתים, ובדרום הממלכה התעוררה הנועה חזקה בין הסלבים להתחבר עם סרביא לממלכה גדולה. כל אלה עוררו את הגשי השנאה הישנה בין רוסיה ואוסטריא. אך הממשלות עמלות להתגבר על הרגש ההמוני ולהחזיק את הידידות. לזה יועיל בקוד המניסטר הרוסי לענינים חיצונים איסולסקי את המניסטר האוסטרי אָהרנל במורביא בשבוע הזה. הבקור הזה נהג ערוכה, כי הידידות לא היפירה ושתי הממלכות יתיחסו אל הפוליטיקה החיצונה כהסכם וכהתאמה.

בולגריא הנעלבה. האחיה ורעוה, ששלמו בין העמים יושבי מורקיא בגלל החירות הנתנה, חלפו מהרה ומסכסוך חדש לקחה עמדה, שפרצה בין ממשלה מורקיא וכין ממשלה בולגריא שכנתה. מדינת בולגריא, בהיותה קרובה מאד לעיר ממלכת מורקיא, נשתנתה ממדינות אחרות, כמו יון, סרביא, מונטניגרא, שנקרעו לגזרין, לצמיחות מורקיא ונעשו לממלכות עומדות ברשות עצמן. בולגריא היא אמנם במעשה ממלכה חפשיה, אבל להלכה עורנה נכנעה למורקיא ועל כן אין למושל הארץ מלך, כי אם נסיך, אף שאינו הלוי מאומה ברעה השלטון המורקי. עד בה נחשב נסיך בולגריא בקנסמנינופל כמושל מדינה זרה וכאשר עשה איזה מניסטר מורקי משה לא-כח הממשלות הנכריות, הזמין גם את כח בולגריא. עתה כאשר חזקו ידי ממשלת מורקיא כחדוש פני הממלכה, גבה לב העם המורקי והוא מנין בעוז על כל זכויותיו, שנשארו לו עוד מימי גרולתו הקדמונים. כן התחילו כל עהוני המורקים לעשות העמולה בשביל החזרת מצרים ובוסניא וקרפה למורקיא, כי הממלכות הזרות לא הציבו שם צבאותיהם רק לפי שעה, כפני שלא היו שם סדרים ועתה, שיש סדרים נכונים ככל מורקיא, באה העת להוציא את החיל הזר מן המדינות ההן ולהחזירן למורקיא. אך ממשלת מורקיא ראתה את הנולד, כי לא טוב לדין עם התקיפים וגם וער המורקים הצעירים הורה בעתונים, לחרוד מריב עם הממשלות האדירות. אך עם בולגריא החלשה מתנהגה עתה הממשלה המורקית ע"פ החוק הכתוב. ולמשתה, שעשה היוזר הגדול לבאי כח הממשלות לא הזמין את כח בולגריא. האחרון נעלב ויצא בחרון אף מקושש וכל הבולגרים קוצפים. מן הסכסוך המצער הזה יכול לצמח ריב חדש בין בולגרים ומורקים במקרוך.

על המצפה.

אם תאבו ושמעתם.

סכתב גלוי אל החרדים ואל מנהיגיהם.

יש אומרים, שלא יפה עשו יראינו בזה, שעמדו מרחוק לבמה הנועות וענינים צבוריים, שנתעוררו במשך עשרות השנים האחרונות, ומעמם ונמוקם יצדקו אפילו לדעת היודאים. ראשיה, אומרים המוענים, משום שיראינו ורבותיהם אינם מתערכים בהנועות הצבור קנו להם אצל הצבור שם של "בלתי רוצים לעשות מאומה". כי הצבור הטובע בצרותיו הרבות, תופש, כטובע בנהר, אפילו בראש שבלת, כלומר ככל מה שמודסן לו וסוכר, שמה הצמח לו ישועה, וחושד במנהיגים החורניים, העומדים מנגד, לאומרים, "שלים יהיה לך" ואינם חיששים בצרות הצבור, ביון שאינם מסייעים להענין, שנרמה להצבור שהוא מוכתו. ושנית מה שנרוע ומזיק עוד יותר לדעת המוענים הוא, כי הצבור הנמשך, כמו שאמרנו אחרי כל הנועה וענין חדש שנתהוה, נמשך ממילא גם אחרי מנהיגי הענין, אעפ"י שאינם מן המפורסמים ביראת שמים. וחץ מזה שבמה פעמים רחינו בידיים כמה ענפי פרנסה מצדנו לצדם, בידוע לכקיאום, הנה עייז נתקמן ונתמעט אצל הצבור ערך היראים, עזר שרכייהם שוב אינם נשמעים לו, לאו רוקא בענין זה, אלא אפילו

שאינם מפתחים כמקצועות אלו אצל ספריות עמים אחרים, או הסכות ידועות. אבל רוקא מקצוע ההרנשה, ורוקא מצד יפי השפה ועמקותה — אנהנו יכולים להתפאר בפני כל. השפה העברית אינה די דיקנית" ומסופקני אם אפשר יהיה למצא גם בספרות הכללית ובלשון שהיא חיה בשוק דיקנות כל כך מרבה, המגיעה כבר לידי פרנשויות, כפי שהיא מפתחה אצל החודר העמוק ג. שופמן; "אינה די אלסתית" ואלסתיות מפליאה יותר מאשר בשפת ביאליק אי אפשר למצא בשום אופן, וכשקוראים "מא. עד ס." של ברנר רק או אפשר לשפוט עד כמה היא יכולה לשמש לא לפוטוגרפיה ספקטורית, אלא לציור הכי נכון ודיקני יהר עם הרגשות הכי עמוקות.

הספרות העברית, שהיא לדברי טיויש, פרח מלאכותי, היא כאמת ובעמקה שושנה מבעית, שושנה שהיא נחמתנו בחיינו האפלים, שושנה המעוררת אותנו בתוך הדלות המנולה, הזוהמא והחלאת המקיפה אותנו סכל צד בגלותנו. כל הבונה את כנין שפתנו ומפרותנו הוא בונה יחד עם זה את מבצר עתידנו, הוא מעורר את לאומיותנו, הוא קובע כמותות וכלקות את זכרון עברנו והוא קושר את כל אחינו בשרשרת אחת לאומית, אלו הרוצים לחבוש לדיאלקט הגרמני את המנכעת הלאומית על חשבון ספרותנו ושפתנו, הרי הם פשוט מתבוללים ואלו הרוקדים על שתי החתונות ורוצים ליעד לשפה ולספרות העברית רק תפקיד של כתיבת פובליציסטיקה ותקירות יבשות ולגולל הימנה את היצירה האמתית, את הספרות היפה, הם רוצים פשוט להוציא את נשמתה, את נפשה הפנימית, ולהשאיר שלד סת בתוך התפלות ובתוך ספרי "מקיצו נרדמים", וגם הם עוורים להרום מבפנים את הכנין העתיק של העם הישראלי, לפוצץ לרסיסים את חומתנו ולעזוב אותנו ערום ועריה בתוך בצת הגלות. וכשיבואו לנו ימים טובים של חיים עצמיים, נרע להעריך את ערכם של הפרזולונים הריקים, ששם הלאום על שפתם והריסתו — במעשיהם.

צבי שרפשמן.

ברון

ענינים מדיניים.

ועדי המדינות. ביום מ"ו לח"ו נפתחו ועדי המדינה בגליציה, ביהם וולצבורג. בגליציה הכניסו הפולנים הכבירים הצעה חדשה ע"ד הרחבת זכות בחירה לנשים, כי בזה הם מקיים להרבות לעצמם מנדטים וקמסטר לאומי לכל עם, למען לא יבטלו מעט הפולנים בגליציה המזרחית כרוב. גם הפולנים ממפלגת העם הציעו הצעה חדשה, הם דורשים זכות בחירה כללית. ועוד הצעה הציעו, שיקצב הועד מ"ו סיליונים לעזור את האכרים, שסבלו נזק בשדה. — כועד המדינה הכיהמי לא יוכלו לרניע לעבודה ממשית, כי המדנים והסחיסות בין המשכים והאשכנזים הרוצים לקפח אלה את אלה, התחילו מיד. — לועד המדינה באוסטריא התחוננה תהינה בחירות חדשות בחדש הבא ע"פ סדר הבחירה החדש. הסג ציאליים מקיים להכניס עתה צירים אחדים משלהם ולא יהיו עוד האנטישמיים מושלים יחידים.

רוסיה ואוסטריא. שנים אחדות ההמיד החוזה בין הממלכות האלה בענין מקרוך. שהיהן עסקו בימי הפרעות במדינה הזאת במסיונות שונות, לשמור שם את שלום העמים. אמנם לא עלתה זאת בדיהן אף במשהו. אבל תועלה אחת היתה לחוזה הזה, כי החזיק יחס ידידות בין שתי הממלכות הגדולות, אשר שנים רבות לפני זה שלמו ביניהן קנאה ותחרות. אך החוזה הזה כמל מאז עשתה רוסיה עם אנגליא חוזה אחר ברבר מקרוך. גם סכל יחס הידידות ספרסום החלטה, שאוסטריא תבנה מסלת ברזל מבוסניא למקרוך ורוסיה פרסמה נגד זה, כי היא תבנה מסלה בזאת מסרביא עד ים אדריעי. סאז כמעט שבו ההנרה

בליטה. במלה אחת: השפה שבה בגרה צורתו הרוהנית של האדם. רק אותה השפה — שהיא או שפת ילדותו והתפתחותו או רק שפת התפתחותו — היא שפת היצירה. בשפת אמו וילדותו — אם לא נוצרו בה מושגיו בשעת ההתפתחות — ידבר ע"א כל אותם הענינים הפשוטים והמגבלים, שהם היו אינטרסי החיים של אותם הימים הראשונים של ילדות ובשירצה אותו האדם להרגיש וליצר, בהכרח שלא יחשוב כלל על אדות שפת ילדותו והוא מוכרח לפנות לשפת התפתחותו. משלים היים של יוצרים הכותבים רק באותה השפה שבה צרפה נשמתם ורתפתחה רוחניותם ואין להם שום אפשרות ליצר יצירות אמתיות בשפה ששמעוה מילדותם ישנם למאות, רק את אותה השפה יודעים היטב, שיכולים לתרגם בה לא רק ספרים זרים, אלא את עצמם הם" — אומר שופנהואר.

החקירה ע"א התיצרות המושגים, שהיא קונקרטיית מאד, סאשרת את הרברים המוכאים למעלה. שפת השוק היא שפה עניה, מפני שהשוק עני במושגים, ושפת הספרות היא עשירה ומעשירה. השפה העברית, שלא היתה אמנם שפת השוק, אלא שהיתה ככל הזמנים השפה שבה קבלו הזוגים והסופרים את התפתחותם הרוחנית והתעשרות מושגיהם, היא רוקא אותה השפה, שבה הם יכולים למסור, את ההרגשות הסוערות כלב ואת הזעזועים הצנועים והתוים הרקים שבחיים הנפשיים. לשפה זו רוקא יש ה"מצע הנפשי" של ה"יצירה האינדיבידואלית". מתתיהו מיויש בעצמו מורה "שהשפה מפהה רדיר את הספרות הלירית", והלא הספרות הלירית היא המדרגה הגבוהה של זעזועים פנימיים, של דטט נפשי, של יצירה עילאה, של החרדה הטמירה שבתוך הניסים הכלתי נתפשים ובלתי נראים. סתירה זו כולשת לעין כל. כדי להראות עובדות מוחשיות די לשים עין בספרות הודגנונית, שלא היתה ולא יכלה היות שפת התפתחות עמוקה. מורים רוזנפלד, ואכרס ריוזין שרים על עניות ודלות, על חסרון עצים, על חסרון נעלים ועל תפוחי אדמה בשעה "שהרגשות עמוקות" כאמת וזעזועים פנימיים כאמת יכולים למצא רק אצל ביאליק וסיעתו. די לשים עין "בהשמינה" הנפלאה של צייטלין בעברית לעמת מאמריו על החסירות בז'רגנונית ואז יתבלט התהום העמוק של שפת הספרות וההרגשה ובין שפת השוק הרלוטית הבלטה. המנקרת את העינים.

הספרות העברית בהוה, למרות מה שמתנפלים עליה מכל צד, מככים אותה ומשתמשים בכל האמצעים לשלול את כבודה, כדי להגדיל בזה את כבוד צרתה הודגנונית — הספרות הזאת היא מחאה חיה נגד כל מתנגדיה. אם ישנם מקצועות,

וברכתיו, ההנצלת לפניו ואמרתי: מר רייכער, אסון קמן קרני, בתחנה נ' עזכתי את המזודה, אשר בה גם התפילין שלי ולא התפלתי עוד. הואל נא להשאל לי זוג תפילין ואחפלא במרס נדבר. רייכער הכיט עלי בתמהון, סוכן סברין רוצה להתפלל לפני עסקיו, זהו פלא. מיד נתן לי זוג תפילין וסדור תפלה וראיתי ששמח מאד, כי התפללתי חצי שעה בכונה. וידעתי כי הרשה מוכנה. אחרי כן לא היתה עוד יגיעה רבה לעשות אתו עסק".

אחרי חצי שנה שב לוונתל לבקר את העירה הזאת. הפעם הלך אל רייכער לפני הצהרים ונסה את התחבלה, שלטדהו רוזנוהוניג. מיד אחרי ה"מבקר הטוב" בקש מסנו, שישאל לו זוג תפילין, אך, אוי ואבוי! רייכער גער בו בנויפה: "מה? רוצה אתה ללעוג לדתנו ולעשות עסק בעזרתה, צבוע ונובל, סור לך מזה ואל תוסף ראות פני!"

"אבל, מר רייכער, קרא לוונתל בחדרה, הן... "מה זה תפפמ, נלכרת בתרמיהך, היום אין סניחים תפילין, כי השעה באב היום ואתה גם צום לא הצום היום. ש. לון.

בענינים הנוגעים רק אל הדת והוראה נ"כ אינו שומע להוראים, כאלו נפרדו מן הצבור וכל צעקות היראים והזהרותיהם אינן מגיעות לאזני הצבור כלל. ובלך לאורך ניסא, טוענים היש אומרים. אלו היו יראינו שמים לכ לבל הנועה צבורית בעת צמיחתה, אלו רצו להכיר, שאפשר יגור הצבור אחרי התנועה הזאת, והיו מכניסים עצמם בה, קרוב לודאי, כפי טבע הענין, שהיו היראים לוקחים גם חזק כראש, כדומר בהנהגה, ואז מ"נ, או שהיו מנהיגים את הענין כלו בדרך התורה והמוסר, ואם לאו, שלא היו שאר המנהיגים שומעים להם, אז, כשהיו פורשים מן התנועה בנתינת מעם, שאינה מהנהגת בדרך התורה, היו דכוריהם עושים רושם גדול ונשמעים אל הצבור, כי היה יודע, שגם היראים רוצים לעשות ולהשתדל לטיבת הכלל, אלא שאינם רוצים לוותר על התורה והמוסר, ואז אין ספק שהיה צבורינו נמשך אחרי היראים, כן טוענים היש אומרים, המתרבים משעה לשעה. והנסיבות, שהיו לנו כמשך השנים האחרונות מכריעים בדבריהם. — כינתי בדברים האלה לא להוכיח את יראינו על מה שעבר. כ"א לעוררם על אדות ענין צבורי וכללי, שמתחיל שוב לצמוח במדינתנו, והוא חברה-העזרה היהודי גליציא, שמושכה לפי שעה כקולומיא. וכפי ההודעות שנתפרסמו, כבר היא חברה ראויה לחשוב על אדותה, לפי שכבר שלחה פארותיה בשלשים ערי גליציא, ומוכנה להקהיל אספת-אזרחים יהודים מארצנו, להועץ בטובה קהלנו במצבם החמרי. לא נוכל לנבא מראש עתיד החברה הזאת, אבל כפי ההשערה עתיד גדול נשקף לה. לפי שמצב אחינו בארץ הזאת נורא מאד, וההכרח דורש מאת כל איש נלבב, להתקבץ בכל הכוח להמציא עזרה. וכיון שלעת עתה אין לנו אופן אחר לעזרה אחינו, כנראה, יהפוש צבורנו כזה. וכשהגדל החברה יגדלו כחה והשפעתה. ובכן הנני קורא לאחינו היראים ולרבותנו, שיתנו עתה אות, שאינם מתרפים מלהצטרף ולהשתדל במעשים שהם טובת הכלל ואפילו ספק טובת הכלל. אבל דיקא בענינים חבריים, כי הדאגה לטובה עו"ב של אחרים מאוסה וחשודה עתה מאד כעני רוב צבורנו. ודיקא עתה בראשיתה של החברה (אם השני כסף הרומה שנתית אינם שוקלים אצמם יותר מכל סברא ושכל) יכניסו יראינו עצמם. וכאופן זה ממילא יהיה לנו כח לחזות דעתנו בכל תהלוכות החברה ומעשיה. ובוזה טובה משולשה: א) אם כאמת תביא החברה עזרה לאחינו בלי נזק להדת והמוסר, מדוע לא יהיה לנו חלק כמצות הגדולה הזאת? אדרבה אנחנו מחויבים להיות זריוס המקדימים למצות. ב) כדי שיהיו יראינו מהראשים והמנהיגים, שכשנצטרך לעשות טובה למי, לא נהיה מוכרחים לעמוד בפופי דאש כעני בפתח באשר היה עד עתה ברוב דברים שבצבור. ג) כדי שיהיה הבח ביריני לבנות החברה כשהיטב בעינינו ולהרסה כשלא ייטבו דרכיה בעינינו. אנא יראינו ורבותינו שימו לב! — אבל נקה, שהחברה כפי יסודה ותכניתה וכפי מהות חברה ומוסדה הנודעים לנו תעשה תושיה לחפש עצות ותחבולות טובות, להמציא עזרה לאחינו בלי נטיה צדדית, להרחיב גבול פרנסת אחינו ולהמציא לפני התעסקות להתפרנס בלי תרמית, למען נוכל לגדל בנינו ובנותינו בכיתה, ואז לא יוכרחו לנו וללכת לממון, כאשר היה עד כה.

ובכן הבה נסייע, נצטרף לבנות חבת העזרה בגליציא וכדברי רב"ל הנאמנים, שמבלל לאו אתה שומע הן, נאמד ששכיהיה קמח יהיה תורה".

קטנותן של חסידים.

מה "מורחי".

רבים מחברינו פונים אלינו בשאלות, אשר כבר השבנו עליהם לאחרים כמה פעמים. ומכלתי יכלת לענות ולחזור ולענות לכל אחד ואחד מכתבים ארוכים נמרנו לענות בעתון הזה על השאלות בענינים כלליים וכן על מאמריהם של העהונים הספקרים אותנו.

נשאלנו איזה מענה יש בפינו על דברי הכותב י. בן-משה (מכתבים מארץ ישראל ב"העולם" גליון י"ג), אשר ימתח קו של בקרה על פעולת המורחי בא"י ועל ההחלטה לפתוח כיפו. בית ספר נמוך לנערים. ואחרי שהחלטה זו קרובה כאמת לצאת לפעולות — אמר הכותב — כדאי היא להתעכב קצת עליה ולהתכונן על המהנה שהמורחי רוצה להעניק את הישוב החדש כיפו. — ואחרי אשר נרהע הכיתב לאחוריו מדברי עצמו והטיל ספק במציאות מפלגת מזרחי, מראה הוא להמפלגה הבלתי נמצאה כלל הזאת שדות אחרים לעבודה, ושוחק על הטימותו של המורחי, שאינו כמציאות, על אשר החליט ליסד הגמנסיה כיפו ולא בצפת. כי כיפו אין ילד או ילדה, שלא יבקרו איזה בית ספר. אבל הכותב שכח בחפזו שהמורחי אינו חברה מפיצי השכלה וכאמת היה סכנים הבן העפריים לולא היתה לו מורה אחרת. ההשכלה יש לה גיאלים רבים גם בלעדיו, החכרות להפצת השכלה הצמחנה בין לילה ככמהין ופטריות; ואולם העודתו של המורחי היא רק ההגנה על היהרות מפני ההשכלה האנטי-דתית, אשר יעמלו הצעירים תלמידי שינאינו וחברי נסיון להפיץ החת מסכה של ציונות. המורחי אינו מיסד בית ספרו בצפת, כי שם אין עוד צורך בו. מככי-אש, אם יבואו להציל מפני הדליקה, יגיניו מקודם על המקומות, שסכנה התכערה גדולה. והסכנה ליהדות צפויה עתה מיפו, מבתי הספר מיסודם של חברות של מהבוללים או לאומיים, אוהבי היהודים ושונאי היהדות. חכמינו הקדמונים, רבינו סעדיה והרמב"ם והבאים אחריהם בימי הבינים כהבו את ספריהם, "האמונות והדעות", "הטורה נבוכים" ודוגמתם כארצות המורח במקומות אשר נפרצה שם ההשכלה היונית, שאמרה לכער אחרי היהדות. אז קמו ענקי הרוח האלה וטרחו להראות לבני הנעורים תלמידי הגוים, כי בהורתנו נכללות גם דעותיהם של הפילוסופים היונים, אשר העריצו אותם בני זמנם. וספריהם התאולגיים של הגאונים האלה הצילו את היהדות מאבדון. — אמנם הספרים ההם עצמם, כאשר הביאו אותם לארצות המערב, לצרפת ולאשכנז, למקומות, אשר חכמת היונים לא היתה נודעה עוד, החרימו אותם רבני הקהלות האלה. אבל החזירו להם את כבודם הראוי בזמן שחררה הפילוסופיה היונית גם לארצותיהם. והנה ראי! הפילוסופיה היונית נתישנה, כלח עבר עליה ומקומה ירשה פילוסופיה אשר תתמוך יסודותיה על ידיעה הטבע ותורתנו שבה אל קדמות נעוריה ורענות עלומיה, כי האמתיות הנגלות ע"י חכמי הזמנים השונים הנן רק מאשרים ומקיימים את מסורת תורתנו. אבל גם השימות הפילוסופיות השונות של חוקרי הטבע מהתקופה האחרונה ישתנו מיום ליום, מה שאשרו אתמול יבזכו היום, ומה שרואים היום לאפשר יבטלו מחר כדבר הבלתי אפשר, וכל השימות האלה מרומזים בדבריהם של קצתם מחז"ל בתלמוד ומדרשים שונים ולא מצאו בהם מתייה לאמתת התורה היהודית. גם לא נמנעו חז"ל והבאים אחריהם מלהביא את טענותיהם של המינים והאמנושים ודומיהם, אבל השיבו עליהם בטוב מעם. — תועלה כזו יאמר המורחי להביא באמצעות בית ספרו כיפו.

בדבר "השחר" לא הגיד שום אדם, כי הוא בכללו מתנגד להמורחי, אדרבה מונח כטבע הדבר, ש"השחר" יתמוך ב"מורחי", כי בלי מורחי לא יוכלו החבורים מבית המדרש להתחבר לחברות הציוניות. אם אחד החבורים כתב על קרן השור, אין לנו חלק באלקי ישראל, "איננו חפצים בקרקליות", זאת לא אומרת, כי עלינו להשיא עון אשמה על ההסתדרות בכלל. לכן נפנה הפעם אל חברות הצעירים האלה, כאשר נפנה ליהר החברות החרדות וכן להחרדים העומדים עוד מנגד לתנועתנו ונגיד להם, כי לא תועיל להם כל חרדותם ואדיקותם בהדת היהודית כד עוד אשר לא נתחבר כלנו לחברה אחת, כל עוד לא נעמוד כהף בצד כהף לעבוד שכס אחד, כל עוד לא נהיה אנזורים ואחווים בהסתדרות חזקה. אם לא נתיצב כמושים כל איש ישראל חברים

כאיש אחד להגן על מחמרינו, על קדשי בני ישראל, אז מוסרים כ"סיני" וכחכרות הסוציאליות עתידים לעשות קץ ליהדות. ואם נתרכו להסתדרות אמיצה, אז כל כלי יוצר לא יצלח עלינו. העם הוא בכללו דתי ואף אלה המקילים על עצמם לפעמים בקיום איזו מהמצות, אינם יוצאים מהכלל. אך לפקח עיניהם על הסכנה המרחפת על היקר להם, על דתם, אנחנו צריכים.

למורשינו בכל אהר ואתר שילחים אנחנו מספר אכסמפלוים מקול קורא כדבר אהרוננו ארץ ישראל ומבקשים אנחנו מהם לדבקם אל כחלי בתי ההפלה וכי יהאמצי בפעל כעד אהרוננו אגודת "פרי עץ הדר". אף שכבר כהבו לכם גדולים ושוכים מאהנו על אדות זה מרשים אנחנו לנו להעיר אתכם, כי כבר בא מועד, אשר הפקחו את עיניכם לדעת, כי התייר, אשר מתירים חכמינו איזה דבר בשעת הדחק אינו היתר לעולם. אינכם איכלים מיני קמניות בפסח אף שהתירו לכם בשנה כצרת; לא האכלו ביום הכפורים אף שהתירו לכם החכמים בשנת החול-ידע. וידוע לכל, כי את אהרוננו יון התירו רבנינו רק בשנים, שלא היתה לנו שום עצה להשיג אהרוננו כשרים ואמרו מוטב שנכרך על אהרוננו ספק מאשר נבטל את המצוה כלה.

לחברינו לדעה הנכבדים מר יונה גלרנמר בסטרי, מר אברהם כהנא במרינוב ומר מאיר שליידער בניברקי נוהנים אנחנו את תודתנו בעד עבודתם הפוריה. לההנצלות מצדכם על מועט השקלים, אשר אספתם לפי ערך העיר אין מקום, כי הלא אהם אספתם עוללות.

לחברינו לדעה, אשר לא שלחו עוד את השקלים, נבקש לשלחם. אבל נזכירם כזה, כי סכים השקל עולה כפי החלטת הקנגרס האחרון כתר ועשרים הטר, ולא כתר אחד כמקודם. ועד המורחי.

הכתבת לנו היא:
Osias Fadenhecht Kolomea

פיליטון קמץ.

מנדולי עמנו.

(טרניקומדיות)

א.

י. ל. פרץ.

מערכה ראשונה.

(בזנופרנציה הטרנוכיצית, בשנת האחת עשרה לקיום הכונר)
פרץ (בעוז וסער). אדוני! שום רוב שבועולם לא יוכל להוכיח לי, כי השפה הזרנגנית היא השפה הלאומית של עמנו. השפה הלאומית בכל הדורות היתה, הוה ותהיה השפה העברית (סחאות וצעקות). כבר הוכחתי כנאומי בורשה, שאין אני רואה להזרנון שום עתיד ושפת עתידהנו היא רק העברית (קולות): ריאקציונר! עברי! פפיו!) הריני מוחה על כן נגד החלטהכם, שהיא בנידה באידיאלנו ואנכי מודיע לכם, שאין ביני ובינכם לא כלום ואני יוצא מן הכיורה. הריני יוצא לנצח, מפני שהחלטהכם היא נגד פרינציפי וכלל כחי אשהדל להלחם נגד החלטה מבישה כזו. (קולות: בונדו! רדו! צאו! מות לעברים! מות לפרץ!)

מערכה שניה.

(כאיתו מקום, בשנת האחת עשרה ויום אחד לקיום הכונר)
פרץ. דוצה אנכי לעבוד יחד אתכם, אחי היקרים לדעה ולפרינציפים, אבל בינינו מחיזה קשנה, כמעט נראית. אנכי חושב, שלעת עתה השפה העברית היא, לדאבוננו, הלאימית. מכמיח אני אתכם, שככל כחותי אשתדל לעשות את הזרנון לשפתנו הלאימית. אקריא בכל מקום את ה"גאלדענע קייט", אנאם נאומים

ואוכיח לכל, כי עתיד יש רק להזנוג. כבר הוכחתי בורשה, שהעברית היא בכחית שבת והזנוג בכחית חול, אנחנו נשתדל לעקור את השבת וישאר רק חול! (מחייאת כפים סוערת) רק זנוג וזנוג. הריני מבקש אתכם אחי לקבלני לעבודה משהפה!

ד"ר בירנבוים, בהשובתי להסוציאל-רמוקרט, שהדפסתי בה"פעל היהודי", הוכחתי כבר, שלשפה העברית ישנה עוד תעודה גדולה בתוך ה"אסטי-יודען", בצאתי מתוך פרינציפ זה הרי מן ההגיון, שאתהנדר לקבלת פרץ לתוך מחננו, אחרי שהוא מבטיח רק בעתיד לעקור את השפה העברית ולא קרע עוד את הכל הלאה ריאקציונרים (מ"כ).

רבי כהרניאל (טחויק בזקנו, מבנים ישערות לתוך פיו ולועס, מניע באנדרלו). אנכי מהננדר לאסימילציה של מרת אסתר ועומד על נקודת ההשקפה של נציונריוזיה, ואחרי שהאמינרציה הביא סוף כל סוף לקולוניזציה בפלשתינה, ומאחרי ששם הוא הצנמלריוזיה של העם העברי, אי אפשר שיהיה עתיד להזנוגיוזיה ומוכרחים יהיו כלם לבוא לידי העברעאזיוזיה, כפי שאנחנו רואים כבר בהריאליזציה ההיות בפלשתינה. העברית היא שפה העתיד ושפה הלאים ובצאתי מתוך נקודת השקפה זו הריני מהננדר להשובניזם הריאקציוני והקלריוקלי של הבורנוני פרץ, הקורא לעברית שפה לאומית. הלאה ריאקציונר! (קולות: הלאה! מות לעבריים! מות לפרץ!)

(מרת אסתר בפרח אדום עומדת בחוקה עם ר' ליבוש החובש שטרמייל ומזמרים זו את, השבועה' הכוננית וזה, עוד לא אבדה')

מערכה שלישית.

(באותו מקום, בשנת האחת עשרה ימים ועשרים נגע לקיום הכוגר)

נוסברג. אדוני ואחי ומרת אסתר תחיה וגי! מהפלא אנכי על המימותכם היתה ועל קרנהיותכם המנוחכת כסבורים אתם, שבעל ה"גאלרענע קייט" הנהו בשד ודם פשוט, הזוכר עכשו מה שאמר לפני רגע? לא ולא! פרץ הנהו אדם עילאה, משורר, דרמטיג, חסיד, מהבולל, עברי, זנוגני ופולני! הזוכרים אתם את פרץ ב"הבלעמליך" במלחמתו נגד הלאומיים הריאקציונרים? הזוכרים אתם את פרץ ב"הצפה" והתעמולה בער הלאומים הפרוגרסיביים? הזוכרים אתם את פרץ בה"ביבליאמהעק", המביט על הזנוגן כעל אמצעי להשבלה כללית? הזוכרים אתם את פרץ המביט על הזנוגן כעל אמצעי לקיום הלאום? היודעים אתם את פרץ של אתמול ופרץ של היום? היודעים אתם מה שיהיה פרץ אחרי רגע? נקבלו, אחים ואחות מרת אסתר! גם הוא יעבור לקבורת השפה העברית, נקבלו!

כל הקהל: נקבלו! נקבלו! יחי פרץ!
(ר' כהרניאל, אש, ריוזין, מרת אסתר ורבי ליבוש עומדים בכנופיה. נשיקות ותבוקים. פני מרת אסתר ור' ליבוש מסמקים) המסך נופל.

פתח שין-ש.

מכתבים מזרי המדינה.

קראקא. בחרש הזה נפתח פה ביה"ס העברי החדש ע"י "חברת יסוד ב"ס". זהו מפוס חדש של ב"ס עברי. בו ילמדו הילדים לא רק עברית ע"פ השיטה החדשה מפי מורה מומחה, כי אם גם למודי חול כמו בכל בה"ס לעם. לפני הצהרים ילמדו עברית ואח"כ פולנית. בזמן קצר ידעו הילדים את שפ"ע על ברית ואח"כ ילמדו תורה וספרות. הילדים מחנכים ברוח היהדות. ואם יתקיים ביה"ס הזה תוכל עירנו להתפאר בו, כי תלמידיו יהיו לתפארת לבית ישראל. — בשבוע הבא הפתח הח' "רות" את הקורסים לנערות בשתי מחלקות. האחת לתחילות והשנית לאלה שנמרו את הקורס הראשון.

קראקא. מפלגה ה"בלתי תלויים" זכה את היהודים בממבר פחס ב"זול" להכלית מכסים הבחירות הבאות. אשריה הזריחה, המביטה אחרית מראש, שאינה מטתינה בהחבלות הבחירה עד ימי הבחירה, אלא

מכונה כל מעשיה מבחירה לבחירה לתכניתה. אבל המביט על ממבר הפחס מקרוב יראה מיר, שאין כל רכותה בזכיה הזאה. הפחס הוא פחס שיר שאי שהמאנימטיט מוכר את הכבר ממנו ככתר וי"ב הלר והמפלגה המיכה ומטיכה מוכיתה ככתר וי"ד הלה. מציאה גדולה! הנהגת הקהלה מכרה פחס כזה בצ"ב הלר בחרף. העם יוכל להורות איפא להמפלגה על מוכתה. כע"ב.

לכוב. (נמול למושקים). כנהג ישן ישנו במועצת העיר פה, כי בין צאת יועצי העדה אין לבחור יותר מעשרים יהודים, אף שמספר היהודים הוא כשליש מכל מספר יושבי העיר וסכום הניס, הנגכה מיד יהודים הוא כמחצית כל המס של העיר. אך לפי שאין לבוף את הבוחרים, שלא יבחרו יותר מעשרים יהודים, יש הקנה שאם יקרה פעם, שיבחרו יותר מעשרים, או אין רשות למועצת העיר לשלוט בעניני הדת הקתולית ועל הקתולים לקבוע מועצת קהלה קתולית, כעין הקהלה היהודית. והנה בבחירות האחרונות למועצת העיר בשנה הזאת כמעט שבא הרבר לירי כך. כי מיד בבחירות הכלליות נבחרו עשרים יהודים ועוד שלשה יהודים עמדו להבחר בבחירות פרטיות מצמצמית, הענינים הקתוליים היו בסכנה וכל העיר לכיב נביכה. בצרה הזאת חמלו האחים הפולנים בני דת משה על העדה ושישה היהודים מחלו ברצון על בחירתם. למען ישאר למועצת העיר ברית גליציה אפי' הקתולי ולא יתחלל המנהג הקרוש. ומה היה נמול ישרים אלה? אחר ממעשיה הראשונים של המועצה החדשה היה, כי כאשר החכירה העיר את אחוזת נחלתה מלאכוב ויהודי מפה בקש לתת שני אלפים ומאה כתר יותר מנוצרי בן חוץ לארץ, כברה המועצה את הנוצרי על היהודי, אף שיועץ העיר הקיף היהודים ד"ר מיביה אשכנזי היה בא-כח החיכר היהודי. היועץ ברמין נשא משא אנמישמי וכל המועצה הסכימה, לתת היתרון לנוצרי לזוג העיר. אחרי כן הצטרקו יועצים אחרים, אבל לא רחפס דעת חבריהם המיושקים, כי-אם מראה מפני מה יאמרו הציונים, כמו שבאר היועץ פרונידוקי. — דברים מרים כאלה שמעו המושקים גם באספת חברת יסוד ב"ס לפולנים, שהיתה בירוסלב. עורך השבועון המושקי פה "ידניוסקי" נשא שם מרברותיו, זמר היטב את ה"מה יפית" לשם ההבוללות היהודים בתוך הפולנים. אך השיר הזה כבר מאוס בעיני פולני אמתי והד"ר ניעץ ענה, כי על היהודים לדאוג בעצמם בחנוך בניהם ואין לפולנים כל דבר עמהם. בין האברים אי-אש"ר לעשית אנימציה פולנית בלי אנמישמיות. חברי נקהלו מעם ונסו להצטרק וגם פה נהנו מעם לרבר, כי יש לפחד מפני מה יאמרו הציונים. הוי הציונים! ימים רעים באו לפישעינו התימנים!

וויין. המוציא לאור את ה"נייע נאצי: נאל-ציימונג" פה ד"ר ש. ר. לנרא, השיג מכתב מחברת היהודים בכרזאנוב, לעמוד לימינה, להציל ילדי היהודים, הכלואים בבית האסופים בבוברק הסמיכה, מן השמר, לעורר את דעת הקהל היהודי על זה, כי ישתדלו היהודים להוציא משם את הילדים. ד"ר לנרא נסע לכרזאנוב, לראות בעיניו, לדעת מה לעשית. בשבוע שעבר החל לפרסם את אשר ראה, בני ישראל נתונים בשביה ובהמלא להם י"ד שנה ימבלום לרת הנוצרית ובימים האלה יעשו בן לשמונה ילדים ("המצפה" גם הוא הודיע על זה בשבוע שעבר). בהיות הדבר חשוב מאד ודורש התענינות מכל העסקנים היהודים בגליציה הלכתי אל הד"ר לנרא, לררוש מפיו על כל מה שראה ושמע בענין הזה, שהוא רוצה לפרסם בגליון הכא, למען יתפרסם הדבר גם ב"המצפה". ד"ר לנרא הואיל לספר לי את הדברים האלה: לפני שמונה שנים יסדה הנסיכה אנינסקא מרוסיא בית חנוך לילדים אסופים, שלא נודע מי אבותיהם. פה יגדלו הילדים, שמוצאם מגליציה, בלי הכרל דת, מילדותם עד מלאת להם י"ד שנה. עד כה הובאו אל המוסד ס"ב ילדי יהודים, שנולדו בוויין. אבל החנוך אינו חנם. לפי החוזה, שעשתה הנסיכה עם הנהגת המדינה בלכוב,

על קפת המדינה לשלם לה מכל ילד י"ד כתר לחדש. הילדים היהודים מתחנכים בדת הקתולים בעד הבסף, שגם ליהודים חלק בו. וכאשר המלאנה להם י"ד שנה ימירו את דתם. עד כה המירו כבר ארבעים בני יהודים את דתם. אחד בתקיפי הקהלה היהודית בכרזאנוב הוא בן-כיתה של הנסיכה אנינסקא. ד"ר לנרא פנה אליו בבקשה, להשתדל אצל הנסיכה, כי יוכל לבקר את המוסד בבוברק. אבל המושקא השיב את פניו ריקם. ע"י המלפין בקש הד"ר לנרא ממנהל המוסד ריטר פון פורווסקי רשיון לכא שמה. הרשיון נתן והד"ר לנרא הוא היהודי הראשון, שרכבו נהגו על אדמת המוסד. כבואו שמה היו הילדים בכמה הקתולית, כי יום א' היה. אחרי חצי שעה יצאו הילדים ושהו נזירות לפניהם. הילדים הביטו על הזר בהסחון והילדים, שברכו איתו בכרבה השגורה בפיהם "ברוך ישוע המשיח", נברו בפניהם, כי מורע היהודים הם. מכרים היו בכנין ראשם, בעיניהם הכהות והמלאות חיים ובפרצופם. כאשר נשאלו על שמותיהם, ענה האחד: אינדור ב', השני אברהם פ', השלישית רבקה פר' או רוזא ר', והרבר הובר. המנהל גם הוא יצא וקבל את פני המבקר בנמוס, אבל בזוהרות, ושאל מיד אם איננו עתונאי. עוד בכרזאנוב שמע ד"ר לנרא, כי עתונאים לא יהנו לכא שמה בשום אופן. ע"כ כחש ואמר, כי הוא עוסק בשאלה החימאים הצעירים ועליו לבקר בוסרים כאלה. אח"כ הגיד לו, כי כל היהודים כממלכה קיראים הגר על הכאת הילדים האלה בבית הרה הנוצרית והזכיר לו סעיפים מספר החקים, להוכיח, כי הוא נגר החוק. המנהל הפסיק את הדובר כרברים האלה, היודים חדרי במן: "הרעומות היהודים אין רשים לב, כי כאשר היה לפני שנים אחרות בקראקא קננרם של רבנים מכל העולם, פנה הוא (המנהל הנצרי) אל הקנגרם בהזרה בתובה, שאם לא יוציאו את הילדים לפני מלאות להם י"ד שנה, ימירו את דתם. הקנגרם של הרבנים מכל ארצות תבל לא ענה מאומה על ההזרה הזאת! וכן לא קרה עד כה, שאיו קהלה יהודית תרוש מירנו את הילדים השייכים לה. אתמול, העיר הכנהל, נשבלו ארבעה ילדים יהודים לשם הרת הקתולית וכן נעשה לשאר כ"ב הילדים הנמצאים בזה". הד"ר לנרא ספר את הדברים האלה לראשי הקהלה בכרזאנוב. על שאלתי "מה לעשות עתה?" ענני הד"ר לנרא: "עתה נחוי לכונן בלי עכוב בית חנוך ילדים איבדים כאלה. נדיב ידוע בגליציה הכמיח, כי ישתדל בזה". התסתפק אדוני הדקטור, שאלתי, בהכמחה והענין ישחקע שוב?" "לא, ענני הרובר, היום ע"תי ממורנדום בשם חברת היתומים בכרזאנוב בענין הזה אל ועד המדינה בלכוב, ואקוה, כי הוער יציע הדבר לפני מועצת המדינה, שהפתח בשבוע הזה. עתה על צירי היהודים במועצת המדינה להשתדל בזה, לפדות את השבויים. אם יחפצו באי כהנו — יודיעונו הימים הקרובים".

מקרוב ומרחוק.

שונות, כאשר חפרו בוויין במחוז לאנדשטראסע באדמה נמצאו אלפי כדורי ברזל של כלי תותח. חוקרי היסטוריא אומרים. כי הטורקים קברום שם בשנת 1688 אחרי אשר צרו על העיר בחסום לנוס. — ברומא נתפשו כמר קתולי, שהרג את הכמר הזקן קוסטנטיני בצדיה וכזו את כספו. — הסינאט הכלני החליט לחבר את המדינה הגדולה קונגא באפריקה עם ממלכת בלגיא. מדינת קונגא היתה עד כה אחוזת מלך בלגיא לבדו: מעתה תחשב בלגיא הקטנה בין הממלכות בעלות המושבות הגדולות. — המניסטריום הרוסי נזר על כל בתי הספר התיכוניים בפולן, שלא ילמדו שם נאוגרפיה והיסטוריא רק בשפה הרוסית וע"י מורים רוסיים אמתיים. כזה נפסלו אלפי מורים פולנים וכל בדים הפרטים אשר לפולנים. — באמריקה ישנה בתה נוצרית, המכונה "צבא היטיעה". היא שמה לה למטרה, להציל ממות אנשים נואשים, הרוצים לשלוח יד

ההשפעות מימין ומשמאל. החוקר אברהם גלנטא כותב בעתון מדעי מצרי על אדות השונים, שקבלה הלשון הספרדית כפי היהודים במזרח הקרוב והרחוק. בעיר סאלוניקי, ששבעים אלף יהודים יושבים בה, קבלה הלשון הספרדית תערוכת מלשון פרטוגל ומלשון איטליא. בעוד שבמסמטנינוסל אומרים על בן וכת *hija, hijo*, אומרים במאדוניי *fija, fijo*. כל המלים המסימות בהברת *ci* מתבטאות כמו באיטליא. בספרדית היהודית נתערבו גם מלים עבריות רבה מאד, אבל הנטיית שלהן הן ע"פ הדקדוק הספרדי. כמו שעושים גם היהודים המדברים ז'יגון אשכנזי במלים עבריות: -אכלניען, שח'מען, גנב'ענען" וכמלים זרות הם עושים לשון רבים ע"פ הדקדוק העברי: "נארנים, פויערים, דקטורים, שענסערות, זיידות, פאכות. כן עושים גם הספרדים. וכן נכנסו בז'יגון הספרדי מלים ארמיות הרבה, יען כי רבניהם הם גם שופטיהם וכל פסק דין ברניי ממונת ומסור נכתב ארמית. השנויים והתערובות רבים כל כך עד שספרדים מערים שונות לא יכינו זה את זה עד שישתמשו גם במלים טורקיות. ספק הוא אם המלים הערביות הרבות, אשר בז'יגון הספרדי הוכחו כבר מספרדי, מן הימים שמשלו שם הערבים או הוכחו מן המזרח בטורקיא. גם היונים, סוחרי המזרח, השתתפו בשכלול התערובות של הז'יגון הספרדי, אבל היהודים משתמשים במלים היוניות ע"פ הדקדוק הספרדי. ומן העת שיסדה ח' כ"ח ב"ס במזרח ליהודים נתערבו בז'יגון הספרדי גם מלים צרפתיות. לשכוש הלשון הספרדית גרם גם הכתב העברי, שנכתב בו הז'יגון הזה, כי אי אפשר לדעתיק כראוי ספרדית אמיתית בכתב עברי וכותבים אותה בשבוישים, והשבוישים האלה נשארו גם במכתא. כל השנויים, שנתנתה הלשון הספרדית כפי היהודים נתאחדו בשפת היהודים במצרים. חכם יהודי באיזמר, נסים די יהודה פארו, עוסק עתה בחכור ספר מלים לז'יגון הספרדי היהודי. בעבודת עשר שנים קבץ ששה עטר אלף מלים. וראה פלא, בהן רק ששת אלפים מלים ספרדיות ועשרת אלפים מלים זרות ועבריות. א. ו"ש.

אל הבחורים.

אחרי יגיעה רבה ובלתי פוסקה עלתה ביריני ליסד לשכת תעמולה של הסתדרות "השחר", שמקום מושבה יהיה ברישא. "הלשכה הזאת תעמול לסדר את הבחורים ככל ארץ גליציא, והשלח נואמים טובים לכל הערים, שבהן דוצים הבחורים התלמודיים להספח אל הסתדרותנו, וליסד להם חבורות, "השחר". בלשכתנו נמצאות התקנות של הסתדרותנו, ונכונים אנחנו לשלחן עפ"י דרישת החברים בכל מקום. חברים כפי שאתם רואים אין הסתדרות, "השחר" מתעצלת, כי אם עובדת באנרגיה רבה כשביל הבחורים התלמודיים, שישתלמו ליהודים טובים ונאמנים לעמנו, עורונו והתעוררו משנתכם יהנו את ודכם אלינו ליסד חבורות, "השחר" בכל מקום. בשמחה נוכל להעיד, כי למרות המעצורים השונים, שעמדו לשמן נגדנו, עלתה בידנו ליסד בימים האחרונים חבורות אחדות של "השחר". עכשו פונים אנחנו אל החברים, שבמקומם עריין אין עוד חבורות "השחר" בבקשה להסתדר ולעבוד שבם אחר אתנו, להפיח רוח-חיים בבחורים התלמודיים, שיגדלו ליהודים נאמנים ומועילים לעם, פנו לבס אל לשבתנו, ואנחנו נתן לכם הוראת-דרך, גם נואמים נשלח לכם אם רק הבקשו, חברים, אל התעצלו, נשו אל העבודה בלי מרץ ופחד.

הועד המחוזי של הסתדרות "השחר" ברישא.
האדרסה:
N. Driller Rzeszów Sandomierska 48

ברגשי גיל וידידות הננו מברכים במו"מ את רענו מר אלעזר מיוזש מיאברוב לארוסו. שלמה שמיר, משה ציגלהים — לובאטשוב. ברגשי גיל ואהבה אניש מעמק לבי במו"מ לדעי הנכבד מר אלעזר מיוזש לארוסו. חיים עקיבא סג"ל לנדא — יאברוב. מקרב לכבי הנני מברך במו"מ את ש"ב וירודי היקר מר אלעזר מיוזש מיאברוב ואת כלתו מרת ריזל שינבאך לארוסו. מו"מ להוריהם ולכל משפחתנו. ישכר דוד צינס — פרנקפורט ע"מ. ברגשי אהבה וידידות נברך במו"מ את ש"ב מר יעקב שווארצמאן מרודיק לארוסו עם מ' רבקה קאהל מקאמינקא. דוד מאיעם, מיכל מענדלער — רודיק. בלב מלא רגשי גיל אברך במו"מ ובכוח"מ את ב"ד מר יצחק באבער-מגלינא לחתונתו עם מ' באכצי מארצים מכפר דערוב אצל חורונו. מו"מ להוריו. יצחק באבער — פאראחאטש. מקרב ולב עמוק אברך במו"מ את יד"נ מר ליב רוזן מולשטיק לארוסו עם מ' הירשהורן מבוטשאטש. יצחק אקסהארן — זלשטיק. בלב מלא גיל אביא במו"מ לדעי וש"ב מר משה בראטשפיען מזוראבא לארוסו עם מ' באכצי מייטעלבוים מרזוניאטיב. מו"מ להוריו. מגנ"ם פרייליך — ציסנא. ברגשי אהבה וידידות אברך מקרב במו"מ את ש"ב מר מנדל שליימר לארוסו עם מ' שפרה ווייסבערג טיאמני מו"מ להוריהם. צבי בלאך — דלמין. ממעמקי לבי אניש במו"מ לדעי מר צבי פריינדל מכוריסלב לארוסו. חיים צבי פוקסברג — גוריסלב. מקרב ולב עמוק אברך במו"מ את רעי מר נחום דוב ריעזעל מפה לארוסו עם מ' חנה שולבוים מאוורין. יצחק אקסהארן — זלשטיק. ברגשי אהבה ושמחה נברך את יד"נ מר נחום דוב ריעזעל לארוסו. אלעזר זאב שאצבערג, מנדל טויסמער — זלשטיק. ממעמקי לבנו הננו מביעים במו"מ לירידנו מר משה פריידעם לחתונתו עם בת מו"מ ברוך פאם מסנוק. יצחק קאנארעק, פייבל דיין, חיים סאריק — איסטריק. מעמק לבי אברך ש"ב מר יעקב שאפדבר במו"מ לכלולתך עם מ' חוה לאה דיך מפרטמיסלא. דוד בריל — לוביען. מו"מ לך רעי הנאמן מר אלעזר רעביש לחתונתך עם מ' וואנג מפרעווארסק. דוד בריל — לוביען. הננו מברכים בחבה את ירדנו מר ישראל אַרבאך מויעליטשקא לארוסו עם מ' אסתר שניצער מאשפיצין. שאול גאלדשטיין, ראובן פֿינגערבוט, וואלף קאַנינגס-בערגער, זיממונד וואקסמאן, אברהם ווענגעלניק, ליב לאקס, מרדכי פריעדמאן, אליהו קאַנינגסבערגער, שלמה פריעדמאן, אברהם וואקסמאן — וויעליטשקא. מקירות לבני אברך את ב"ד מר יעקב רוזן מיושינא במו"מ לארוסו עם מ' מלכה שמראם מקראקאוויץ. דוב ווייסבערג — ווישינא. מעמק לבי אני מברך את רעי היקר מר יעקב רוזן מווישינא לארוסו. מנדל קלינגברג — ווישינא. צירל ואחיה נמע פרלמוטר מברזאן מברכים את ש"ב מ' גיטל היילפרן מברודי לחתונתה עם מר יעקב יוסף גוטפלייש מברוב. מו"מ להוריהם. במו"מ נברך את רענו מר יעקב היעסמער לכאו בברית האירוסין. גר אויזנברג, יצחק דרילמן. כלנו יחד בכרכה ובכוח"מ לאמי מ' עטיל לארוס בנה ולאחי מר אהרן לארוסו עם מ' ציפה לאקס ממאשיסק. שלום סאליק עם כל ב"ב — סאנוק. ברגשי חבה ורעות אנו מגישים במו"מ לדענו המופלא מר יעקב בהרב אבד"ק לארוסו את בת הג' מו"מ משה רבנר מדברומיל. צעלל ושטיינבערג — בוקאטשאווע.

על "המלאך היוצר" כשפתנו העברית, נדחה קצת מפני רוח היופי, המבצבץ ועולה כמו מאליו מכין שורות הלחמים הנאמנים לשפת אבות. ועלינו לדעת, כי כח היצירה המתגלה על שדה הספרות היפה, זהו דוקא אותו הכח הרענן והפורח, המקיר מתוך תוכו של הלכ המרגיש של נשמות צעירות, שהוא מפעפע כססיתחיה כאיברי האומה הנוחים להתפעל ולסבל השפעה, ונמצאה הפעולה הדדית. עד כמה מצא כח היצירה הזה, קול הלכ, התגלות והתבטאות במאסף הזה — הכה ונראה. כעבץ הראשון מקדים אותנו צ. ז. ווינברג בצעידו בשם "החומאת". רוח הדיקדקניות המנשבת מחוק למחננו אחזה במופרנו זה. והוא מתאר לנו "חומאת" בעיר סמנה, לא כבית-יונות, חומאת-פרמית. דכרוך-נפשה לפרקים מתואר באופן סביבולוגי אמתי, אולם כאן למשל אפשר ל'ספקס אם באמת נקבה מסוג זה מסוגלה דחתיני כלפי אביה הזקן כמו ששם המחבר בפיה. נכר שבעל כשרון הוא וככ"ז לקוי הסגנון למשל: "אחרי שסגרה אחריה את הדלת, לייב'ק'לי החבר יצא, נשארה קצת נבוכה ופרועה במחשבותיה". או "אך אחרי איזה רגעים, נכנס היה (!). פניו היו כל כך מפשיים, כל כך גסים ומכערים". "הרהורי ביוגרף" מאת בריינין, אף כי יש בהם הרהורים-הנייניים, ערכם רק ערך של רפרופים יפים לפיליטון אך לא כתור יצירה למאסף ספרותי. "עלומי-ארע" (קטע מפואמה) מאת יעקב שמינברג, זוהי חתיכה יפה. רכרוך שירה מרפרפת. דבר קצר אך יפה — הם "ניצוצות" מאת הסופר המנוח יהודה שטיינברג. ביחוד לוקח לכ הראייון בשם "מעין אהבה". "השעון" מאת יקר ורשבסקי הוא הטוב שבציווי המאסף. אין זה אמנם ציור, רק נצוציריעיונות מבריסים, שפה יפה, לב רגש. בקוים מעטים הוא מעביר לפנינו ד' דורות... השעון — ירושה ישנה — ראה את כלם ושנים והבדלם. כמובן יש כאן רק שרשומים, וזה הפסדות של הציור, אולם אפיו בתור הסתכלות-של-שעון לא נתן מקום להקיסות. "כשרונותינו הצעירים" (מסות ספרותיות ע-ד י. ח. ברנר וגי. שופמן) מאת פישל לחובר כתובים בכשרון רב, בספירת לב להנשוא, בידיעה ועמקות, ובאהבה רבה המפרזת לפעמים על המדה. א. כנגזאם מתאר כ"מלכות מן המובן" נשואי עלמה צעירה, וכמובן עניה, לדוד זקן ועשיר. זליני המגדיל ואשתו גיטל הם עניים ודלים בת בכירה ושמה ברכה'לי. אחיו בריל הוא גביר וקמץ, ולו אשה ושמה הדס'ד וגם ילדים כנהוג. האח העני וגם אשתו עוינים את האח העשיר ואת אשתו. פתאום חלתה האחרונה מחלה-מסוכנה. גיטל גיטתה נהפכה לאוהבת, דואגת להנהגת הבית הססורה לשפחה זרה, ורוצה לשלוח את בתה ברכה'לי להשגיח שמה. זליני אינו מסכים. הבשפחה תהי בתו לשמור על קערות אחיו כתור נמול על מאונו להלוות לו ג'ח? אולם גיטל הפסקית "יודעת סה שהיא עושה", הדס'ל מתה, וגיטל מסבכת בנה את הדבר עד שנתה נישאת לבריל הגביר וזוכה "למלכות מן המובן". אולם לסוף רק האם מאושרת, והבת מרגשת עצמה אמללה. פדובליטה זו בינונית היא, וכבר דשו בה. יפה האינטריגה של גיטל האם בתור מו כורר, אולם "אישיותה" של הבת אינה בולטת. לפני הנשואין אינו רואים אותה אם היא מסכימה או מסרבת, ולאחר החתונה לדודה הזקן — אין מצב נפשה מבורר. פה היה מקום להתעמק ביותר ולנתח את הרגשות באופן אמנותי... (סוף יבא).

השבת אברה.

במסע מאָדערנעריגן לפרמיסלא אבד יהודי מזודתו כיום ה' שעבר והוא מבקש מאת המוצאה או היודע על אדותיה להודיע לאדמיני' המצפה".

להתודע ולהגלות.

הננו מודיעים בזה לאחינו שומרי מצוה וחובבי פרי הארץ וישובה, כי מינינו לסוכנים למכירת אתרוגי

הז'יגון הספרדי. בעת שנדברים קיצונים עוסקים בעשית הז'יגון הגרמני לשפה הלאומית ליהודים ראוי להזכיר גם את הז'יגון הספרדי, שגם הוא התפתח עם חיי אחינו במזרח וגם הוא יש לו מענת לאומיות יהודית. נראה נא מה שיכו. ה"פרנקפורטר צייטונג" מביא מאמר מעניין על העניין האקסואלי הזה: זהו אחד ממקרי רענ ההיסטוריה. היהודים גולי ספרד, הארץ, אשר התנהגה אתם כאכזריות כל כך, עורם מדברים ספרדית, שפת פרדיגנד הסתולי ואינבל המרשעת עודה נשאת על לשון היהודים. אמנם לא יכלה הספרדית היהודית עסוד בפני מינצי שפירא מאורשים כח' אלול תרס"ח זאלאוציע. יוסף גרינשפאן — מאקי. ברגשי גיל וששון אברך במו"מ את אחי מר יעקב לארוסו. מו"מ להורי היקרים. יוסף גרינשפאן — מאקי. מעמק לבי הנני מברך במו"מ בגיל את בן גיסי מר יעקב גרינשפאן לארוסו. מו"מ להוריהם. קאָפּל שוויפטש — מאָקי.

Cur- u. Tafeltrauben

täglich frisch vom Stock, feinste Edelsorte 5 kg, franco K. 3.50.

L. Altneu, Versecz 15 Ung.

כי גם להם אתרוגים כשרים מאגודתנו רק כשקר יסודם וידעו אחינו להזהר.

אחיכם הכרי ועד אגודת "פרי עץ הדר" מבעלי הגנים של האתרוגים הכשרים ממושבות אחינו בארץ ישראל.

האדרסה:

Gesellschaft „Pri Ez Hador“ Jaffa, Palestina.

אגודתנו "פרי עץ הדר" המיוחדים בכשרותם ככל העולם, את הרה"ג הנכבד הר"ר יוסף שווארץ נ"י חתן הרב הגאון הצדיק המפורסם מו"ה אליעזר דייטש הנאב"ד בעיר כאניהאד יצ"ו לכל ארץ אונגן, ואת הרב הנכבד הר"ר יהודא ליב קארעט מראפשיי לכל ארץ גליציה ובוקובינה וזולתם אין לנו שום סוכן אחר בארצות האלה. וכל המודעות שר סוחרי האתרוגים מטריעםט וכר המודיעים,

Newyorker Germania

LEBENSVERSICHERUNGSGESELLSCHAFT.

Versicherungsstand am Schlusse des Jahres 1905 . . . . . K. 539,686 228.—
Stand der Activa laut Bilanz Ende 1905 . . . . . „ 176,528.370.—
Einkünfte von Assekuranz Prämien und Zinsen 1905 . . . . . „ 30,748,986.—
Überschuss vom Jahresumsatz . . . . . K. 2,215,336.— } 13,934,003.—
Reserven v. früheren Jahren für Dividenden „ 11,718,647.— }

Folgende Vorteile bietet die Newyorker Germania ihren Versicherten:

- 1) Sie gewährt die ersten Dividenden schon nach Ablauf des ersten Jahres;
- 2) die Polizzen behalten ihren Wert nach 3 Jahren der Ausstellung sogar wenn die Versicherten durch Selbstmord oder Duell starben, und auch in Fällen, in welchen der Antrag objektiv falsche Deklarationen enthält;
- 3) Reisen um die ganze Erdkugel unterliegen keinen besonderen Prämien;
- 4) ebenso brauchen im Kriegsfall die zu den Waffen Berufenen keine besonderen Prämien zu zahlen; nach 3jähriger Versicherung kann der Versicherte, bei Einstellung weiterer Entrichtung der Prämien, über die Polizze frei verfügen, Semäss der in der Polizze ersichtlichen Instruktion.

General-Agentur für Westgalizien

Sigmund Gleitzmann, Krakau

Jasnagasse 5.

Agenten unter günstigen Bedingungen gesucht.

חברה קומנדיטית "ברמל" רוהטיין

הממכר היחיד מין ומאניא א"י מיקבי רוטשילד המהוללים מאגודת הנורמים מראשון לציון.

יין וקאניאק "ברמל" המה המשובחים בין יינות וקאניאק א"י, ונזהר את הקונים לכל יבשלו בידי המוכרים יין הנקרא יין א"י, העלולים רק להביא את המרקא המהוללה של יין וקאניאק "ברמל", כי רבים המה, אשר לא ידעו להכריל בין יינות "ברמל" ובין אלה היינות פחותי-הערך דמתקריים יינות א"י.

הפקקים והמנופים של כקוקינו הרוחיים בשם "ברמל" וגם האתיקטים נושאים עליהם שם "ברמל" ולמען השמר מזוף ידרוש כל איש בפירוש "יין ברמל וקאניאק ברמל". רק היינות שלנו השיגו מדולות זהב על התערוכות פריז (1900) וויין (1906) ובין רק היינות שלנו קבלו תעודות מהפרופסורים: פוש, פריז, וועריגע אדעסה, פאוולעווסקי מלכוב ועוד, ולא היינות האחרים המכונים בשם יין א"י. אלה המכדוים על מערבם, כי יש להם המדולות והתעודות הנ"ל ירמו באופן מנונה את הקהל. — לוחות המחיר נשלח לכל דורש. יינות "ברמל" בכקוקים נמצאים למכירה אצל: מענדל גראס ראיטאנא 7; מ. בראנ-דינגער פלאץ גאלוואוסקי 3. נהן באדענשטיין קאזימירזאווסקא 5; האטעל קאטץ ראיטאנא; וולאדיסלאו קאזאווסקי גראדעצקא 85; אליעזר סינאל קאזימי-רזאווסקא 20, שאף לבוב סיקסמוסקא 7, כלם בלבוב; שמעון הארטמאן באריסלב.

הזהרו מפני הרמאים!

כשרה אבסט האנזערווען.

אונטער אויפזיכט של הרה"ג בנש"ק כש"ת מוה"ר אהרן הלברשטאם שליט"א האכרפ"ק ביאלא האבען וויר אין אונזערער אבסטקאנזערווען-פאבריק איינע אבטהיילונג צור ערצינונג בהכשר עפ"י רתה"ק פאן אבסטקאנזערווען, מארמעלאדען, דונסטאכסט, פרוכטזאפטע, אבסטוויין, פאוודעל עט"צ ערריכטעט. דערען פערקויף בייא פארציגליכען קוואליטאטען צו דען ביליגסטען פרייען ערפאלנט.

אפפערטע מיט הכשר פערזענדען בערייטוויליג.

Adolf Fränkel & Söhne k. u. k. Hoflieferanten Biala.

תורה עם דרך ארץ

בית הספר הראשון בכל הממלכה, אשר יכשו ירוי להם בני יהודים תורה וחנוך כהודי נמור ביחד עם מדעי בה"ם הכללים אשרי האישי, שיוכל לשלוח את בנו אל

הגימנוזיום העברי

אשר באונגאריש בראד תחת הנהגת הרב הגאון ד"ר מאיר יונג, שם ילמדו התלמידים כל עניני הלמוד של גמנוזיום וגם תורה, נ"ך, דקדוק, ש"ס ומפרשים, ויחנכו בדרך התורה וי"ש. תלמידים כנליציא ילמדו פה גם פולניה ועריהם להתחנך במחלקת ההכנה פה נישפת אישכנו מחיר הלמוד, המעון ומזונות כשרים מחמשים כתר לחדש ולמעלה. יהר הפרטים מודיע:

Rabbiner Dr. M. Jung Ung.-Brod (Mähren).

צור בעפ"א שטענהערנדע ימים טובים עמפ-פעהלע מייע

בוכה אנד לונג

מיט רייך אססאטירמעס לאנער פאן מחזורים, הפילון, מוזיקה, ציפיה, מלחיות קאפלעך, גארטלען צו זעהר ביליגען פרייען

Salomon Gemeiner, Krakau

Josefsgasse 1.

אויסזערטס שיקע געגען אנגאבע, רעסט נאכנאמהע. רעלע עט פראפאטע בע-דיענינג, סאף'דע ווארע.

Jsidor Krieger

Friedland bei Mistek (Mähren)

פערזענדעט פ'הרמאנס אינד פ'יאקער-פייטשען אוים פרימא קערן-לענדע גע-שניטשען צו ביליגסטען פרייען. פ'ערזאנד פער נאכנאמהע.

טשאלענט-אפען

זאלען אין קויף שום יודישע פאמיליע גישט פעהלען. ערשטע אין דער וועלט, אוים מאסיווען שלאסערבלעך, גארנטירט 20 יאהר האלטבאר, איינגעפיהרט בני הונדערטער רבנים וצדיקים. מיט א ביסל האלצקויהלען פרייטאג געהייצט האלטען זיי היץ ביי מוש"ק, אהן רעהרען, אהן א קוימען, קענען איבעראל שטעהן. געגען פייער געפאהר זיכער געשיצט, מיט פ'ערשלוס איבעראל עס איז קיין שום חשש איסיר, בהכשר גדול מגאוני גאליציען, אונגארן ורומעניען. טויענדער פרוואט-דאנקשרייבען. פרייז: 1 אפען פאר 4 טעפף פער 3 ליטער, 2 פאר בשר, 2 פאר חלב (סעפעראטע אבטיילונגען) 11 קראנען; דעטא פער 4 ליטער 12 קר; 1 אפען פאר 6 טעפף פער 2 1/2 ליטער, 2 פאר חלב, 4 פאר בשר 12 קר. דעטא פער 3 ליטער 13 קר. פאר 3 1/2 ליטער 15 קר. פער 4 ליטער 18 קר. — צו יעדען אפען א געדרוקטע געברויכטאנזיגע. — געגען אנגאבע, רעסט פער פאסטנאכנאמהע.

Jos. Perlberger, Oefen-Fabrikant Myšlenice, (Galizien).

כה דהתרא עדיה!

כל החפץ לגלח הזקן בהתר ולא כאסור יקנה ממני את אבק-הגלוח החדש

EXCELLENT

בשמו כן הוא, מיב ויפה וריחו נעים ומועיל לגלוח הזקן ברנעים אחדים עצהו"מ. הורא דבר ה' יוצא בזה ידי חובת המקום וי"ח הבריות. מחיר הבה אחת כתר וחצי. שהי תכות שני כתרים וחצי. ע"י נאכ-נאמהע לא ישולח באנגליה.

תוי נוי: MOSES KATZ

10 Little Pearl str. London E.

פרימא נייע

ענגל. מאטיעס-פאסטיגערניגע

פערזענדע איך אין פאסטקארט 5 ק"ג, צירקא 30 שטיק, א K. 4.— פראנקא יעדער סמא-ציאן געגען נאכנאמהע דעם בע-טראגעס.

ביי גרעסערען בעשטעלונגען ערובע שפעציעלל-אפפערט צו פערלאנגען.

Leopold Bertel Hering-Export Krakau. טיכטינעפלאטצאנענטעןגעווכט.

In Ung. Brod, Mähren werden an der privaten 3-klassigen

deutschen Mädchenschule

jüdische Schülerinnen aufgenommen, welche das 10. Lebensjahr zurückgelegt und eine 4-klassige Volksschule absolviert haben.

Die Mädchen erhalten ausser dem Unterrichte in Bürgerschulgegenständen noch französischen Unterricht, nebst dem einen intensiven Religionsunterricht, welcher unter der bewährten Leitung Sr. Ehrw. H. Rabbiner Dr. Jung steht.

Verlässliche Pensionen, mit sittlich religiöser Erziehung, zu mässigen Preisen. Gesunde Lage der Stadt. Schulbeginn 15. September 1908. Auskünfte erteilt der Vorsteher der Israel. Kultusgemeinde in Ung. Brod.

M. H. Brammer Kultusvorsteher.

Bücher-Lieferung gegen Monatsraten!

Graetz, Gesch. d. Juden 13 Bde.
Meyers, Convers. Lexicon 20 "
Brockhaus " " 17 "
Spamers, Jll. Weltgesch. 11 "
Brehms Tierleben 11 "
Leixner, Literaturgesch. 4 "
Kaufm. Bibliothek 5 "
Weltall und Menschheit 5 "
Allgem. Naturkunde 10 "
Sämtliche Klassiker (illust.)
Gediegene Belletristik "

Alles in neuesten Auflagen, prachvoll gebunden liefert gegen Monatsraten von K 5.— aufwärts:

A. WEISSMANN Podgórze (Galizien).

Kaufm. Fern-Unterricht!

בוכה הרוג (אללע מעטאדען). האנדעלסקארעספאנג-דענק, דייטשע שפראכבלעהרע, קויפמ, רעכענען, האנדעלס-א. וובסעלרעכט, ווארעקונדע, געאגראפיע, שענשרייבען, וועלטגעשיכטע, עס פער אנטאג-וועלטש פראב ע, סטענאגראפיע (אללע סיסטעמע) א. ו. ו. קאנן יעדערמאן אהנע בעזאגערע פארקענטניסע אים בריעפליכען וועגע אונד אין קורצע צייט גינדליך ערלערנען. — האנגראד מאסטיג. — ביי גלייכצייטיגער טיילנאמהע אן 4 לעהר-פעכערן.

Stenographie gratis

אנפראגען נור געגען רעטורקארטע. פראפאטע גראטיס פראפעבריעפע א K 1.50 פראנקא ערפאלג גאראנטירט!

Erstes commercielles Unterrichts-Institut.

Abteilung für briefl. Unterricht

A. WEISSMANN, Podgórze-Krakau H-E.

מעטה משוכה
J. B. RAPAPORT
 Dąbrowa bei Tarnow
 GROSSMETHBRAUEREI
 Gegründet im Jahre 1878.

עכשיו קלט זינע אלגעמיינ געריהם-
 מע ערצייגט אין פערשיער ענען
 סארטען, א. צ. : ראטהען, ווייסען,
 דאפעלמעטה קאפאוויץ, כאליניאק,
 ווישניאק, אלטער ביטעלען-מעטה,
 אלא כאלאנא צי בילדען פרייען;
 פערנער: גיענעוואקס און שלאדער-
 האניג פיר קאלאניאלווארענהאנדלונג-
 גען. — פיר רעלע בעריענונג אונד
 פאלקסמע צופריעדענהייט ווירד
 גאראנטירט.

אויסנאהמע דער וועלט

זינד די יעצט אָבערריקמע
מחזורים
 כיי וועלכע, שע הנסמע אויסשטאמינג,
 הערליכסטער דרוק, פֿינסטעס פאפיער,
 דיכטינסטע צוואמענשמעלונג, אלעס
 פֿאַלשטענדיג אויף זיין אָרט געטראָגען
 איז, אוי ווי עס זאָגען איינשטימונג די
 אלע הסכמות פֿין רבנים גאונים מפורסמים
 שייט"א, איז יעדער פֿערפֿליכטעט
 דיעזע מחזורים פֿאַרציעהען, אונד ביים
 איינקויף פֿון מחזורים בייס ביכהענדער
 אייבריקיך צו פֿירלאנגען נור די נייע
 מחזורים מיט דער אינטערצייכענעט פֿירמאָ
 אָדער רירעקט זיך צו ווענדען אן פֿער-
 לענער:

OSIAS WILF, LEMBERG
 Sonnengasse 27.

ערצייגט זינד: 1) מחזור מטה לוי, בי"ל,
 מעשי אורג, אבודרהם, עברי דייטש, משלי
 יעקב, קול יעקב, אמרי נועם, לקוים
 יקרים, דברי חכמים, 5 טיילע 6 קראָנען.
 2) דיעזעלבען אָהנע מ"ל ב"ל מ"א אין
 5 טיילע 5 קראָנען.
 3) דיעזעלבען נור מיט מטה לוי, לקוים
 צבי אין 2 טיילע 2.10 קראָנען.
 חוץ פֿאַסט פֿאַרמאָ. — לסוחרים ראכאָט.

למוד מרחוק

הנני מתכבד להודיע, כי הוצאתי שלשים
 ושנים מכתבי הוראה ללמוד השפה
 העברית מרחוק. הסתכבים נותנים את האפשרות
 לכל איש לסגול לו את השפה העברית
 על כריה בכתב ופפה. הסתכבים כוללים
 בקרבם: 1) ספור גדול בשלשים ושנים
 המשכים מתורגם בשני אפנים; תרגום מדויק
 ותרגום חפשי; ערוכים לשיב ולתרגום עברית;
 2) 719 הערות אל פרקי הקריאה בדקדוק
 ובחקר מלים; 3) 997 שאלות בעברית
 לתרגילי הדבור; 4) כל הדקדוק מראשו
 ועד סופו מחולק ב63 פרקים עם 76 לוחות עם
 תרגילים, נמוחים ותוכים שונים; 5) פרקי
 ספרות בשיר ובפרוזה מעשרים וחמשה
 סופרים שונים מן היותר הדישים וטובים
 ערוכים לתרגום; 6) 32 תאורים וציורים, שיהות
 מכתבי רעות ומשפחה; 7) 76 ספורים וציורים
 עבריים, לעכס בחבניות שונות לתרגילי הדקדוק;
 8) 79 ספורים, ציורים ומכתבים אשכנזים
 ערוכים לתרגום עברית לתוכי התרגום והסגנון;
 9) 31 מפתחות לשעורים (83 פתורים);
 10) 8 בחינות (16 מחלקות). תלמידי
 המכתבים האלה עושים חיל להפליא, על זה
 יעידו מאות מכתבי התודה שבידי פרופסקט
 הנני שילח חנם. מכתב לדוגמא כתר אחד.

S. Walkowski, Krakau, Miodowa 9.

Wyd.: **Naftali Hof.**
S. M. Lazer.
 Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer.
 Drukarni S. L. Deutschera w Podgórzu

Echtes Specialhaus von Echten
Gramophone-Phonographe
 Engros & Endetail
JOSEF WECHSLER
 KRAKAU und WARSCHAU
 in Krakau, Grodgasse 71.

רעזיגע אויסוואהל פֿאַן יודישען אונד העברעאישען
 לאַסטען. — עכטער קאָנצערט-גראַמאָפֿאָן טיט די
 מאַרקע „שרייכענדער ענגעל“ זאַמטט 10
 פֿלאַסטען נור 35 פֿלאָרין. ניעמאָר זאָל דייעזע
 בעסטע געלעגענהייט פֿערזייכען
 פֿרייזקוואַנטע עט הויפטפֿערצייכניסעט אויף פֿער-
 לאַנגען גראַטיס אונד פֿראַנקאָ.

החנות פתוחה!

כל איש החפץ באמת לברך על אהרונג בשר מטע אחינו בני שבא,
 עליו להזהר מאד מאד לבל ילכד ברשת המודעות השונות ע"ד „פרי האדץ
 לגאון ולהפארת“ או כאלה המכריזים על סחורתם הפסולה ככל לשון המודיעים
 שיש להם „אתרוגים מאה"ק“ או „מירושים“ באותיות גדולות, כי כל אלה
 בשקר יסודם, לרמות את הקונים התמימים; שבאמת אף אם יש לאחד מהם
 אהרוגי א"י, הגם מננות „הערביים“, שאין להם כל יתרון הכשר — ע"ד
 ההרכבה — על כל פסולי קורפו ופארנא, ועליו לדעת כי

האתרוגים מאגודת „פרי עץ הדר“

מבעלי גנות האתרוגים הכשרים היחידים כמושבות יהודה, בהכשר כביד
 הרב הגאון הצדיק וכו' וכו' כש"ה מו"ה אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א,
 ראב"ד ק"י פו"ה"ו, ובתעודות הכר"צ בירושלים ה"ו, שהם אך הם — ולא
 זולתם — כשרים ונשמרים מחשש הרכבה; ומהם יתפרנסו
 מאות אחינו בני ארה"ק, — נמצאים למכירה הן בתיבות ארגינאליות והן
 לאחדים רק אצל הכתבת דלמטה, לשכנו הדרשו ובאחרם שמה ותשבעו רצון
 עצה"ט. — הקונה למסחר ישיג הנחה הנונה יאת הממכר היחיד בעירו גם
 לולכים והדסים למקח השוה.

במקהלות ברכו ד' ממקור ישראל!

Abraham Epstein & Comp. bei Pordes
 Lemberg, Goluchowskiplatz Nr. 8.

איינע מיליאן קראנען

איזט זעהר שווער צו פֿערדיענען!

אבער איינע מיליאן קראנען צו געווינען
איזט זעהר לייכט

ווען מאן קויפט זיך איין לאָז וועלכעס גאָך 20 יאָהר צו
 שפיעלען האט, פֿאַן דער ערשטען פֿעסטער פֿאַטערלע-
 דישען שפֿאַרקאָסע דורך זעהר לייכטע מיטעל, ווי אויף
 מאָנאַטס-ראַטען פֿאַן

בלאָז 4 קראנען איין מאנאט

גענען 36 מאָנאַטס-ראַטען.

דיעזע לאָזע האבען 4 זיצעוונגען יעהרליך, מיט דען
 הויפטטרעפֿערען פֿאַן 400.000, 600.000, 1.000.000
 300.000, 100.000, אונד 50.000 קראָנען, אויסער 847
 גרעסערען געבען-טרעפֿערען פֿאַן 1000 ביז 10.000 קראָנען.
 יעדעס לאָז מוס געצאָגען ווערען אונד אויף איין לאָז קעננען
 מעהרערע געווינסען ענטפֿאַללען!

שאָן נאָך אייגענדונג דער ערשטען 2 ראַטען פֿאַן 8 קראנען
 זענדען וויר דאס ראַטען-לאָז מיט סעריע אונד נומער דעם
 לאזעס אויף גרונדדעסען דער קויפֿער אן אללען זיעהונגען דאס
 אלייניגע שפיעלרעכט געניעסעט.

געכסטע זיעהונג שאן אס 15 סעפטעמבער אונד אס
 5 אקטאבער.

Fleissig, Bankhaus, Budapest
 Elisabethring 2.

מאן קאן אויך העברעאיש אונד זשאַנגאַן שרייבען!

ערשטע קראקויער מיט עלעקטרי-
 שער קראפט בעטריעבענע
 כשרה כשרה
דאמפֿזעלכוואַרען
פֿאַבריק
 מיט דען בעסטען מאדערנעסטען
 מאשינען. ערצייגט שענע פריכא-
 סאלאמי וועראנעזער, ברוסט שינ-
 קען, קרענווירסמעל א. ז. ו. פֿער-
 זעהען מיט הכשר של הכי"צ
 דפה, עמפֿיעהלט צי
בילדינסטען פרייען.
 אויף פערלאנגען ווירד פריי-
 קוראנטע עט הכשר איינגעשיקט.
Emanuel Glaser
 KRAKAU, Brzëgo-Ciata 8.

מורה אבקש

שיוכל ללמד שלשה נערים הנ"ך, עברית,
 אשכנזית ופולנית ואם גם זכרה מה טוב.
 משכורתו שבעים כתרם לדרש וגם דירה
 ומזונות. המוכשר לזה יפנה אלי וישלח
 תעודותיו שעמד במסה.

K. England, Przeworsk.

רוסטישער טהעע

געפאקט אינד לאָז פֿאַן 4 ביז 10 קראָנען
 פֿער ק"ג. ביי:

L. Apermann, Brody, Postfach.
 פֿיר צופֿריעדענהייט ווירד גאראנטירט.

פחמים וקאקס

ממכראות פרסיות ממוצעים ומובחרים
 במקח השוה. לקונים בהמידות הנחה.
 המשלוח ממכרה, קארלזענען-
 ו-פשמסא" לגאליציא עומד ביחוד
 ברשות בא כח הפירמא:

Carl Königers Sohn
Josef Perloberger, Lemberg.

שלום אהרן ראזענטהאל

בעל רסטאורציא בכבוב רחוב קאזימיר
 מתכבד להודיע את כל מכיריו ומכיריו
 הנכבדים, כי בראש חדש יוני פתח בית-
 מלון נהדר מאד ורסטאורציא ברחוב
 הקצבים מספר 13. שניהם ערוכים בכל
 מבשרי פתי המלון המסוארים ובתי המרזח
 הגדולים ובכל זאת הכל כזול גדול. הסוחר
 היהודי ההגון מוצא את עצמו אצלי כמו
 בביתו כחוג מכירים הגונים. המאכלים נעשים
 בהכשר גדול וערבים לחיך היהודי הנאמן.
 בית המלון מהור ונכי מחלאת העיר הגדולה,
 ע"כ בית מלוגי הוא כמרכז ליהודים
 צנועים וישרים.

כשרה זעלכווארען-פֿאַבריק
A. Finkelstein, Lemberg,
 Goluchowskipl. 2

ליעפערט אלע סארטען זעלכווארען, בעסטע
 כשרה דעליקאטעסע: די פֿאַבריק איזט
 מיט דען מאדערנעסטען בעהעלפען איי-
 געריכטעט, ווי עלעקטרישע קראפט
 א. ז. ו. אונד ערצייגט
 נור פֿרימא-וואַרען,
 בהכשר הה"ג ר' משה באב"ד האב"ד פה.